

א וועכנטליכע בלעטל ארויס געגעבן דורך בני אמונים

ובל מאמנים

פרשת לך לך

פון די טיפקייט פון די פרשה אין די ענינים פון אמן און תפילה

בנתיבות אמונים

דער פיוט 'אדון עולם'

בתמימות: יא, אבער דער רבי איז נישט צופרידן געווען מיט דעם, און נאך וואס זיין זוהן דער 'שועות משה' האט פארשטאנען דער ציל פון די פראגע, האט ער געענטפערט צוריק מיט א פראגע: 'עד שבחבנו?' נאר דעמאלטס, נאך דערמאנען די זכות אבות, האט ער זיך בארהיט און האט אנגעהויבן צו זאגן מיט א ברען דעם דערהויבענעם פיוט (מאיר החיים ח"ב עמ' רע).

עס ווערט דערציילט א ווען רבי זלמלעל פון ווילנא איז געקומען צו זיין רבי דער גרא ווען ער ברענגט מיט די נייע סידור פונעם פאלאצקער מגיד און האט אים פארגעליינט דעם אייבערמאנטן טייטש, האט עס צו געברענגט פארן גאון זי"ע אז ער זאל פון דעם אזוי אויב וואלט די סידור ארויס געקומען נאר כדי צו שרייבן דעם טייטש וואלט עס ווען גענוג, דיינו! (ע"פ הקדמה לשו"ת 'כנפי יונה' וילנא תרל"ו).

און ווען הגר"ד סאלאווייטשיק האט זיך געוואונדערט פאר זיין טאטן הגר"ז מברסקי זצ"ל, פארוואס איז דער גרא - וואס מ'קען נישט פארשטעלן זיין טיפקייט אין תורה - אזוי איבערדאשט געווארן פון די 'ווארט' וואס זעהט אויס אזוי פשוט? האט אים דער גרא - געענטפערט: דו זאלסט וויסן אז דער גרא איז באגייסטערט געווארן פון 'עדן אמת' דין חידוש אין די תורה, אין 'אמת' איז נישט פארהאן דרגות, ממילא איז נישט קיין אונטערשייד אויב עס איז א פשוטע ווארט צי נישט, נאר דאס אמת'דיקייט איז שוין א סיבה ארויס גיין אין א טאנץ! (הגר"ש ברעוואד אין זיין הסכמה אויפן ספר 'מפירוש' הגרא' על התורה).

די כוונה פון די שמות הק'

נאך א טעם אויפן זאגן דעם פיוט פארן דאווענען האט געזאגט הרב"ק דער 'אוהב ישראל' פון אפסא: אין דעם פיוט 'אדון עולם' איז מ'רומט אלע כוונות וואס מ'דארף אינזין האבן בשעת'ן זאגן די שמות הקדושים ביים דאווענען: די כוונה פון די שם הוי"ה - 'אדון הכל היה הוה ויהיה', איז מ'רומט אין 'אדון עולם' - וואס איז טייטש 'אדון הכל', 'אשר מלך' - איז 'היה'; 'לעת נעשה' - איז 'הוה'; 'ואחר ככלות' - איז 'היה', און אזוי אויך ביי 'הוה היה הוה' וואס ווארט יידיש ב'תפארה'; און די כוונה פון די שם אלקים - וואס דאס מיינט 'תקוף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם' איז מ'רומט אין די ווערטער 'בלי ראשית בלי תכלית ולו העז והמשרה'.

ריכטיג טאקע אז לכתחילה דארף מען אינזין האבן ביי 'עדן שם' און שם די אויבערמאנטע כוונות, אבער וויבאלד א מענטש פארגעסט דאך, וועגן דעם זאגט מען דעם פיוט 'אדון עולם' פארן דאווענען, וואס דאס איז ווי א 'גילוי דעת' אז אלע שמות וואס מיר וועלן זאגן דורך'ן טאג וועט זיין על דעת וואס מ'האב פריער דערמאנט (טעמי המנהגים' אות כט; 'אמרי פנחס' שער התפילה אות ס).

די באדייט פונעם טיטול 'אדון עולם'

לויט וואס עס זעהט אויס פון די רייד פון די גאונים וואס ווערן געברענגט אין 'מטה משה', איז דער עיקר מעלה פון דער פיוט אין זיין ערשטער טייל וואו דארט רופט מען אן דעם אויבערשטן מיט דעם טיטול 'אדון עולם' - וואס אברהם אבינו ע"ה האט עס דער ערשטער געזאגט אויפן שייט.

די מעלה פון דעם ספעציעלן לויב ערקלערט דער מהרש"א (ח"א ברכות ז ב), ביז די צייטן פון אברהם אבינו איז השי"ת אנגערופן געווארן מיטן נאמען 'הוה'; וואס ווייזט אז עס איז פארהאן א גאט, אבער אברהם האט צוגעלייגט מ'זאל אים רופן מיטן נאמען 'אדון' וואס ווייזט אז ער איז דער האר פון דער וועלט, און אויך אויף דעם וואס ער קען טוישן די גזירות און די גאנצע מערכת השמים.

און דער נצ"ב פון וואלאזשין ערקלערט עס מער:

די פשוטע באדייט פון דעם טיטול 'אדון' איז דער אויבערשטער קען טוישן די טבע פון דער וועלט און עס פירן לויט זיין ווילן - און אויך איז דא אברהם אבינו ע"ה האט באקומען די ברכה צייט וואס זיי האבן געמיינט אז די געווענליכע אויפפירונג פון די טבע האט דער אויבערשטער איבער געגעבן פאר אנדערע צו פירן, האט אברהם אבינו ע"ה אויסגעלערנט פאר זיינע קינדער נאך, און דער אויבערשטער אליין קוקט זיך אום מיט א השגחה פרטית אויף די געשעענישן פון אלע מענטשן, און ער אליין שפייט די גאנצע וועלט פון די גרעסטע באשעפענישן ביז דעם קלענסטן, און וועגן דעם קען יעדער זיך ווענדן צו אים און בעהטן אויך אויף די גאר איינפאכע זאכן (הרחב דבר' בראשית טו ח, וראה 'נפש חיה א"ח כו א).

צווישן די פיוטים וואס מיר זאגן יעדן אינדערפרי ווען מיר קומען אריין אין שוהל, דערקענט זיך דעם ספעציעלן פיוט 'אדון עולם', וואס אין דעם דערמאנען מיר דאס איינציגקייט פון דעם אויבערשטן, און מיר טוהן אים טיטולירן מיט גאר דערהויבענע טיטלען אז ער איז א 'יחיד און מיוחד' וואס מיט זיין רחמנות זארגט ער אויף אלע באשעפענישן.

צו דעם פיוט וואס איז פארפאסט געווארן דורך די קדמונים איז באקאנט א ספעציעלע סגולה, אזוי ווי דער 'מטה משה' (עמוד העבודה לא) ברענגט אין נאמען פון די גאונים אלץ א טעם צו עס זאגן בעפאר תפילת השחר:

"אין האב געטראפן שטיין: יעדער וואס האט אינזין ביים אנהויב 'אדון עולם' [זעה אין קיצור של"ה חולין תחילת הל' תפילה] שרייבט רבי יהודה החסיד און רב האי גאון און רב שרירא גאון - בין איך פארזיכערט אז זיין תפילה ווערט אנגענומען, און דער שטן קען נישט מקטרג זיין אויף זיין תפילה, און האט נישט קיין שטערונגען אין ראש השנה און אין יום כיפור ווען ער דאוונט, און ער שטארקט זיך אויף זיינע פיינט, און עס איז דא וואס זאגן אז אויך דער יצר הרע שטעלט זיך צו צו אים, און אויף אזא איינעם זאגט שלמה המלך ע"ה (משלי טו ז): "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו", וואס דאס מיינט אז ווען השי"ת איז צופרידן פון די אויפפירונג פון א מענטש, וועלן אויך זיינע פיינד גוט זיין מיט אים.

דער מקור פונעם לויב 'אדון עולם'

ווער עס האט פארפאסט דעם פיוט 'אדון עולם' איז נישט אינגאנצן קלאר; עס זענען דא וואס זאגן אז דער הייליגער תנא רבי יוחנן בן זכאי האט עס פארפאסט (ליקוטי מהרי"ח סדר הנהגת התפילה בשם סידור אשכנז ישנים) אבער עס איז מער אנגענומען אז דער מחבר פון דעם פיוט איז דער באקאנטער פייטן רבי שלמה אבן גבירול וואס האט געלעבט פאר ארום טויזנט יאר אין שטאט פלאגא וואס איז ספרד (סידור אוצר התפילות).

און אין 'סידור רשב"י' (ח"א טו ט) ברענגט ער: "אדון עולם וכו' האבן די גאונים בכל מתקן געווען אין די צייט וואס די תלמידים פונעם נוצרי האבן פארשפרייט זייער נארישע גלויבונג... און כדי צו דערווייטערן די אידן פון די פאלטשע אמונה גאט זיי מתקן געווען דעם לויב 'אדון עולם' וואס איז געבויעט אויף די דריי יסודות פון אמונה אזוי ווי די פרשה פון קריאת שמע: א. אז נאר ער אליין איז פון אייביג געווען, און ער איז איינער און מער נישט קיינער... ב. אז ער אליין קוקט זיך אום אויף אלעם בפרטיות, און דאס איז מ'רומט אין די ווערטער 'הוא אלי וחי נואלי וכו', ג. אז אמונה אין תחיית המתים סיי אויף די קערפער און סיי פון די נשמה, און דאס איז וואס מ'זאגט 'בידו אפקיד רוח'.

אבער אויב מיר וועלן אריין טראכטן איז אונזער פרשה וועלן פיר זעהן אז זיינע יסודות זענען שוין אוועק געשטעלט געווארן פאר טויזנטער יארן, אזוי ווי די גמרא דרש'ט אן מסכת ברכות (ו א) איבער דער פסוק (ו ה) וואו דארט ווערט געברענגט די פראגע פון אברהם אבינו ע"ה פאר ברית בין הבתרים: "ויאמר אדני-אלוקים פמה אדע כי אישנא": "רבי יוחנן האט געזאגט אין נאמען פון רבי שמעון בר' יוחאי, פון די טאג וואס דער אויבערשטער האט באשאפן די וועלט האט נאך קיינער נישט גערופן דעם אויבערשטן מיטן נאמען 'אדון' ביז אברהם אבינו האט אים יעצט גערופן מיט דעם טיטול 'אדון'.

און טאקע אזוי, אין סידור 'שער הרחמים - מגיד צדק' שרייבט דער מגיד רבי פנחס פון פאלאצק (הובא בסידור הגרא' שו"ת יצחק) נאך א טעם אויפן זאגן דעם פיוט פארן דאווענען, און עס איז געבויעט אויף די אויבערמאנטע גמרא אז אברהם איז געווען דער ערשטער אין די וועלט וואס האט גערופן דעם אויבערשטן 'אדון', און וועגן דעם האט מען מתקן געווען צו זאגן דעם פיוט בעפאר תפילת שחרית, כדי צו דערמאנען דער זכות פון אברהם אבינו ע"ה בעפאר תפילת שחרית וואס ער האט פארפאסט.

ווייל מיר טרעפן אז רש"י (ימא כח) ברענגט אין נאמען פון ירושלמי אז וועגן דעם האט דער אויפזעהער אין בית המקדש געפרעגט ביים עלות השחר פון פאר די וואס זענען געשטאנען אויף די חומה: 'האיר פני מזה' - צי עס שוין ליכטיג געווארן די גאנצע מדרה זייט, עד תברון - ביז תברון? - כדי צו דערמאנען אז זכות אבות וואס זענען באערדיגט דארט, וועגן דעם דערמאנען מיר אויך בעפארן דאווענען די זכות פון די אבות.

[אויף הר"ק בעל 'אמרי חיים' פון וויזשניץ ווערט דערציילט, אז אין איינע פון זיינע באזוכן אין אמעריקע, בעפאר ער האט אנגעהויבן צו זאגן 'אדון עולם' האט ער זיך געוואנדן צו עטליכע פון זיינע ארומיגע און האט געפרעגט: 'האיר פני מזה?' און אלע האבן אים געענטפערט

"והיה ברכה!" (יב א)

"והיה ברכה - איז א לשון פון א באפעל, דער אויבערשטער האט אים באפוילן אז איבעראל וואו ער וועט גיין זאל ער אויסלערנען די מענטשן זי זאלן איינערקענען אין דעם אויבערשטן אים און לויבן, און אזוי האט ער געטוהן אזוי ווי עס שטייט: "ויקרא בשם ה'".

'פירוש בעלי התוספות'

"והאמן בה' ויחשבה לו צדקה" (טו ו)

"והאמן בה" - עס שטייט נישט 'ויאמן' נאר 'והאמן'; די כוונה פון די פסוק איז צו מרמז זיין, אז נאך וואס אברהם אבינו ע"ה האט באקומען די ברכה פון דעם אויבערשטן אויף קינדער, האט ער געענטפערט 'אמן' נאך די ברכה, און מיט דעם האט ער איינגעווארצלט אין די קומענדיגע דורות די מצוה פון ענטפערן אמן. וועגן דעם שטייט 'והאמן' [א לשון פון טוהן פאר א צווייטן] אז ער האט צוגעברענגט אז אלע נאך אים זאלן אויך אכטונג געבן צו ענטפערן אמן.

'בית אברהם'

אייערע אינזין!

מיר זענען מאמינים בני מאמינים - אייניקלעך פון אברהם אבינו וואס זיין גאנצע לעבן האט ער פארשפרייט אין אמונה אויף די וועלט - מיר וועלן אויך מקפיד זיין צו פארשפרייטן די אמונה און די השגחה פון השי"ת דורך'ן זאגן די ברכות השחר מיט א חברותא און ענטפערן אמן נאך יעדע ברכה, און דורך דעם וועלן מיר זוכה זיין אז עס וועט מקוים ווערן ביי אונז די אלע ברכות וואס זענען צוגעזאגט געווארן פאר די וואס ענטפערן אמן.

"ואברהם... והיה ברכה!"

ברוך... הוה את הכל

